

İlkokuma ve Yazma Öğretimi Üzerine

Cavit BİNBAŞIOĞLU

İlk okuma ve yazma öğretiminde bizde elli yıldan daha fazla bir zamandır «tümce yöntemi» uygulaması yapılmaktadır. Bu uygulama tam olmasa bile, en azından, bunun böyle olması, öğretim programlarında ve öğretmen meslek kitaplarında savunulmaktadır.

Bu konunun da gereği gibi anlaşılıp kavranmadığı şuradan belli ki, zaman zaman, öğretmen toplantılarında ve hatta sırasında, meslekî yazılarda ve kitaplarda eleştiri konusu olmaktadır. Oysa, bu konunun başka ülkelerde yüz yıllık bir tarihi vardır.

Tümce yöntemi ile ilk okuma ve yazma öğretiminin gerçekleşmediği belirtilen bir yazıda yazar, öğretmen okulunda iken bu yöntemi başarı ile uyguladığını belirtmekten de çekinmiyor. O halde, ortada anlaşılmayan bir taraf var. Yazıyı yazan bu meslektaşımız, «madde» isimleriyle okuma ve yazmayı öğretmemizin daha kolay olacağını da belirtiyor, hatta bunu savunuyor. Oysa, «madde isimleri» dediği, «sözcükler»dir ki, bu da «tümce» ya da «çözümleme» yönteminin bir başka biçimidir. Burada, tek sözcük, tek sözcüklü bir tümcedir. Tümcenin çok sözcüklü olması gerekli ise de şart değildir. Sözcükle yapılan ilk okuma-yazma öğretimini savunduğuna göre, tümce yönetimini savunuyor, demektir. O zaman, tümce yöntemi ile okuma ve yazma öğretileniyor, demek yersizdir.

Tümce yöntemi ile öğretim yapılmak istendiğinde, öğrencilere verilecek tümceler, başlangıçta 2-3 sözcüklü olabileceği gibi, tek sözcüklü de olabilir. Bunu, çocukların durumu ve zihin düzeyleri belirler. Doğaldır ki, bu arada öğretmenin meslek bilgisi. Çocuğun bilmediği, onun yaşamına girmeyen hiçbir sözcük ve tümce, ilk okuma ve yazma konusu olamaz. Onun içindir ki, öğretilecek sözcük ve tümceler, Hayat Bilgisi dersine bağlanıyor. Bu dersin işlenmesi sırasında öğrencilerin iyice bilinçle kullandığı sözcük ve tümceler, okuma ve yazma materyali haline getiriliyor. Tümcede yer alan sözcüklerin kavramına çocuklar sahip değilse, zaten böyle bir tümce, okuma ve yazma materyali olarak kullanılamaz. Kullanılırsa, o tümce, çocuk için bir «anlam» taşımaz. Bunun sonucunda da, böyle bir materyal, okuma ve yazmaya yardım etmez. Bunun için, öğretmenlerin, diğer derslere olduğu gibi, okuma ve yazma öğretiminin de psikolojik etkenlerini bilmesi gerekir. «Ben yaptım, olmadı» demekle bir sonuca varılamaz

ve bilimsel gerçekler de bir kenara itilemez. Hele, çözümlene ya da tümce yöntemini eleştirirken, kendisinin yaptığıının da bir çözümlene yöntemi olduğunun bilincinde değilmiş gibi davranmak, konunun anlaşılmasını güçleştirmektedir.

İlk okuma ve yazma öğretiminde bir de «bireşim» (sentez) yöntemi dediğimiz «harf» yöntemi var. Bir kısım meslektaşlar da hâlâ bunu savunurlar. Bunlar, tümce yöntemini, yanlış kullanma sonucu, işin içinden çıkamayınca kurtuluşu «harf» yönteminde arayanlardır. Böyle yapacakları yerde, «Benim bildiğimde bir yanlışlık mı var? Acaba, ben, bu yöntemi hatalı mı kullanıyorum» deseler ve bu konudaki bilgilerini yeniden gözden geçirseler, eksikleri varsa, okuma yoluyla bunu giderseler daha iyi olmaz mı? Bunu yapacak ve kendisini biraz sıkıntıya sokacak yerde, kabahati yöntemde bulup işin içinden sıyrılmak, insana nedense kolay geliyor.

Biz, bu konuları çok yazmış, çok söylemiş olmakla birlikte, burada yeniden ele almak istiyoruz. Önce, «bireşim» (sentez) ya da «harf» yönteminden başlayalım.

Bireşim yönteminde önemli olan, önce harflerin öğrenilmesidir. Harfler öğrenildi mi, bunların bir araya getirilmesiyle heceler, hecelerin bir araya getirilmesiyle sözcükler öğrenilir. Sözcüklerin bir araya getirilmesiyle de tümceler öğrenilir. Böylece de ilk okuma ve yazma, bunları savunanların görüşüne göre, öğrenilmiş olur. İlk okuma ve yazma öğretiminde en eski yöntem budur. Bunun için, önce sesli harfler öğretilir. Öğretme sırasında, çocuklara, önce harf gösterilir, sonra da o harfle ilgili olan ses, önce öğretmen tarafından, sonra da çocuklar tarafından yüksek sesle söylenir. Daha sonra da, sessiz harflere geçilir. Sessiz harflerin sesi olmadığı için, bunların öğretilmesi, öğretimde, öğretmene büyük güçlükler çıkarır. Bu sırada öğretmen, harfi tanıtabilmek için, sese benzeyen birtakım garip söyleyişler yapar. Örneğin, bir «At» sözcüğünü öğretebilmek için önce «A» sesi üzerinde durur; sonra «t» sessizini simgeleyen söyleyişte bulunmaya çalışır ve sonunda «At» denir ve ağızdan belirli bir ses çıkar. Bütün öğretim, bu biçimde sürer gider. Bu sırada çocuk, ne öğrendiğini bilmez; fakat, ağızından bir ses çıkmıştır. Böyle bir öğretimle çocuk, belli bir heceyi ya da sözcüğü okuyor gibi olur; fakat, gerçekte bu, bir okuma değil, bir seslendirmedir. «Seslendirme» başka, «okuma» başkadır. Seslendirmede kişi, önündeki yazı şekillerini sese çevirir, anlamı üzerinde hiç durmaz. Oysa, okumada «anlam» önemlidir. Anlam kavranmadığı zaman «okuma» olmaz. Harf yöntemi ile okuma ve yazma öğrendiğini sandığımız bir kimseye, okuma parçası ile ilgili bir soru sorduğumuz zaman, hiç yanıt alamayız. Ancak, çok sonraları, kişinin yaşı büyüdükçe, zekâsı geliştikçe ve alıştırmaları ya da yaşantıları çoğaldıkça, bazı şeyleri anlayabilecek bir düzeye erişir. O da böyle bir yöntemle okuma ve yazma öğrenmenin kimi sakıncalarını üzerinde taşıyarak. Bu sakıncalar şunlar

olabilir : Harfleri birbirine bitiştirirken kişi, «anlamı» kavramak için hiç çaba harcayamaz. Çünkü zihin, o anda bitiştirme ile meşguldur. Zihin, bir anda iki iř yapamaz. Onun dikkati, sadece harfleri birbirine bağlamaya yöneliktir. Bunun için de okuması, «kekeleme» biçiminde olur. Sık sık geri dönüşler yapar; okuduğunu sandığı yerleri, —zellikle sözcük uzun olursa— dönüp yeniden seslendirmek zorunda kalır. Kuşkusuz, böyle bir okumaya da «okuma» denmez. Yukarda belirttiğimiz gibi, okumada önemli olan «anlam»dır. Okuyan kişi; önündeki yazı şeklini, —ister sesli, ister sessiz okusun— anlama çevirmek ister. Sesli okunduğu zamanda da bu okumanın «anamlı» olması gerekir. Yani, kendisini dinleyen başka bir kimse de bu okuma sırasında çıkan seslerden bir anlam çıkarabilmelidir. Bu gerçekleşmiyorsa, buna da «okuma» denmez.

şimdi denecek ki, «Biz de böyle öğrendik; ama, hiçbir sakıncasını görmedik. Baksanıza, ne güzel okuyup anlıyoruz.» Onu bilemeyiz. Bunun, nesnel testlerle denetlenmesi gerekir. Zamanla, bazı sakıncaların ortadan kalktığı söylenebilir; ama, her şeyin normal olduğu söylenemez. Okulıara giriş sınavlarında yapılan okuduğunu anlama testlerinde görülen başarı-sızlıkta bu yöntemsel nitelikteki eski yaşantıların da rolü olduğu söylenbilir. Bunu, sanırım, kimse inkâr edemez. Bunun için, bu konuda fazla iddialı olmamamız gerekir. Hele, bundan sonraki yazıda açıklayacağımız tümce yönteminin yararlarını ve psikolojik etkenlerini kavradıktan sonra, bu yöntemin ne kadar değersiz bir yöntem olduğu sonucuna varabiliriz.